

Prostitució i polítiques públiques: anàlisi i perspectives d'un conflicte històric. Especial referència a la situació en els Països Baixos i Suècia¹

DANIELA HEIM
NÚRIA MONFORT SORIA
Advocades

109

1. OBJECTIUS I METODOLOGIA

L'estudi que aquí es presenta va néixer d'una inquietud personal de les autores: quin és o, en el seu cas, quin hauria de ser el rol de l'Estat respecte a la prostitució? I, en conseqüència, quines són o quines haurien de ser les polítiques públiques més adients per a la matèria?

Atesa la repercussió que va tenir l'aprovació del Decret 217/2002,² pel qual es regulen —a Catalunya— els locals de concurrència pública on s'exerceix la prostitució, l'objectiu inicial de la investigació consistia en l'estudi d'aquella relació (rol de l'Estat i polítiques públiques en matèria de prostitució), a Barcelona i àrea metropolitana.

El debat obert a Catalunya (i de retruc a la resta d'Espanya) sobre la conveniència o inconveniència de legislar a favor d'un reconeixement jurídic de la prostitució, com a activitat professional, es va caracteritzar per les contínues referències a les reformes legals (similars o no) donades en altres parts d'Europa. Això va generar la necessitat de tenir un coneixement més ampli del que estava passant fora del nostre país, de manera que la proposta original va anar quedant relegada.

El redisseny dels objectius d'aquest estudi es va transformar, així, en una anàlisi de les polítiques públiques per a la prostitució, emmarcada en un àmbit més ampli, que comprèn:

- a) una revisió de les principals teories que han servit de fonament als estudis sobre prostitució en general i de les seves diverses repercussions en la manera de tractar públicament el tema, en particular;

1. Dins del programa de beques i ajuts econòmics a la investigació en matèria de policia i seguretat ciutadana de l'Escola de Policia de Catalunya (any 2003).

2. DOGC 3695, del 8 d'agost de 2002.

- b) un estudi de les propostes del moviment feminista, tant en la seva vessant partidària dels drets laborals de les prostitutes, com en la que està en contra d'aquest reconeixement, per considerar-ho un atemptat contra els drets humans de les dones; una anàlisi de les propostes del moviment de defensa dels drets de les treballadores i treballadors sexuals; dels seus conflictes i dificultats internes; i de la importància dels seus postulats en les polítiques públiques que els concerneixen;
- c) un examen de les respostes estatals que tradicionalment han tractat de resoldre la relació Estat-prostitució i una anàlisi més exhaustiva de les formes emergents que aquestes respostes estan assumint;

110

Com a objectiu específic, i en el marc d'aquelles polítiques emergents, ens plantejem l'estudi de les últimes reformes legals realitzades en la matèria a Suècia i als Països Baixos. L'elecció d'aquests països es deu al fet que van ser els primers i els més radicals, cadascun en un sentit divers, a l'hora d'establir les directrius del que constitueixen, avui per avui, les tendències oposades més actuals en la matèria: la prohibició del consum de prostitució en el primer cas i la legalització total, en el segon.

La metodologia ha consistit en l'anàlisi de fonts bibliogràfiques, documents legals, publicacions en mitjans de comunicació, debats parlamentaris i informes governamentals, així com en la realització d'entrevistes a especialistes sobre el tema de cadascun d'ambdós països.

2. CONCLUSIONS GENERALS

2.1 Els marcs teòrics que més habitualment fonamenten els estudis recents sobre la prostitució i que constitueixen les bases de les diverses postures entorn del fenomen, parteixen bàsicament de tres corrents: el *funcionalisme*, el *construccionisme social* i el *feminisme*.

Dins el *funcionalisme*, la prostitució assumeix el significat d'una institució social «immortal», «atemporal» o «eterna», de la qual les societats semblen no poder prescindir. Considerada com una «vàlvula d'escapada» de la vida marital i familiar, i/o de la frustració i la solitud sexual, es valora que la seva existència pot prevenir l'augment de delictes sexuals i els divorcis causats per l'ampliació de relacions extramaritals de caràcter afectiu (Järvinen 1993). Així doncs, les actuacions que es presentaran com a necessàries, aniran dirigides a solucionar els problemes que l'envolten, i que seran bàsicament d'ordre i salut pública.

D'altra banda, el *pensament constructivista i interaccionista* és l'inspirador dels estudis realitzats des de la perspectiva de les mateixes prostitutes. El primer d'ells, «Prostitution Papers» de Kate Millet, va ser publicat als Estats Units al 1975 i relata en primera persona les experiències de la vida de les prostitutes i de la seva professió. En aquesta mateixa línia i als Països Baixos, Gail Pheterson posa de manifest un dels nuclis durs de les reivindicacions del moviment pro prostitució: per sobre d'altres mecanismes de control social al qual les treballadores

sexuals són sotmeses, és l'estigma de «puta» el que oprimeix les dones que exerceixen la prostitució.

Finalment, el *pensament feminista*, en una complexa combinació amb presupòsits teòrics propis de la sociologia funcionalista, interaccionista i constructivista, i mitjançant un ampli ventall d'idees sorgides tant dins del feminisme igualitari, com en les anàlisis feministes del dret (coneguts en l'àmbit anglosaxó com *feminist jurisprudence*) i en les teories de la diferència sexual, analitza la prostitució a partir del concepte de gènere. Des d'aquesta perspectiva, la prostitució constitueix una activitat predominantment femenina; però no totes les feministes estan d'acord en per què això és així, ni en per què no hauria de ser-ho (o, en tot cas, seria desitjable que no fos). Mentre per a unes constitueix una de les expressions de la violència contra les dones pròpia de la societat patriarcal, per a d'altres tan sols es tracta d'una forma de treball lliurement escollit pels qui el realitzen. Ambdós posicionaments donen lloc a dues postures polítiques ben diferenciades: una, tradicional i majoritària, propugna l'abolició de la prostitució; l'altra, minoritària i unida als col·lectius de prostitutes, reclama el reconeixement de la prostitució no forçada com a treball.

2.2 De forma paral·lela i diferenciada del posicionament polític feminista en relació amb la prostitució, a partir de 1970 sorgeixen diferents moviments de prostitutes, que amb diferents estratègies reclamen la desaparició de les lleis i dels condicionants socials que impedeixen el reconeixement de la prostitució com una activitat laboral. Aquest moviment, com el feminista, no s'agrupa en un tot homogeni, sinó que presenta característiques diverses, segons el grau d'organització assolit i, fonamentalment, del context social, jurídic i polític en què es desenvolupa.

La seva expressió organitzada, d'àmbit internacional, donarà lloc a la creació del Comitè Internacional pels Drets Civils de les Prostitutes, que actua en col·laboració amb la Xarxa Internacional contra el Tràfic de Persones (*NoTraff*), amb la Xarxa Internacional de Treballadores i Treballadors Sexuals (*International Network of Sex Workers*) i amb la Xarxa Europea per a Prevenció de la Salut de Prostitutes Immigrants (*TAMPEP*), entre altres.

Les propostes globals d'aquestes organitzacions comprenen demandes de descriminalització i d'abolició de qualsevol legislació específica de la prostitució; la condemna incondicional de la violència exercida contra les treballadores i treballadors del sexe; la lluita pel reconeixement dels guanys obtinguts mitjançant l'exercici de la prostitució per a l'accés als drets de ciutadania i pel reconeixement dels drets laborals, com el dret a la seguretat social, entre d'altres.

L'expressió d'aquest moviment als Països Baixos va permetre la creació de *De Rode Draad* (el fil vermell), primer sindicat de prostitutes reconegut legalment com a tal, amb suport i finançament estatal.

2.3 Amb aquests diversos posicionaments i fonamentacions teòriques, i des de la dècada de 1990, hi ha hagut un debat cada cop més intens sobre l'elecció per part de l'Estat d'un o altre posicionament: així, d'una banda, reconèixer, impli-

citament o explícitament, un espai legal per a l'exercici de la prostitució (sistema *abolicionista* i *reglamentista*, respectivament) o, d'una altra, no fer-ho de cap manera (*prohibicionisme*). Cadascuna de les eleccions suposarà la necessitat d'assumir (o no) una certa condemna moral en relació amb les prostitutes pel fet de ser-ho (*prohibicionisme* i *reglamentisme*) o, deixant-les a part, dirigir aquesta condemna només a la prostitució, com a activitat indesitjable (*abolicionisme*).

El debat entre idees contraposades es reflecteix en la postura que els diversos Estats van adoptant a finals de 1990. D'aquesta manera, alguns països europeus que fins llavors tenien una legislació abolicionista, com Àustria, els Països Baixos, Alemanya, Dinamarca i Espanya, malgrat mantenir molts delictes relatius a la prostitució en les seves legislacions, comencen a prendre mesures de diferent abast i intensitat, a favor de cert reconeixement jurídic de l'activitat, mentre sigui considerada voluntària. Altres, com Suècia, Finlàndia, Irlanda del Nord i el Regne Unit, al contrari, produeixen reformes legislatives que neguen tot espai legal a la prostitució.

Dins d'aquest context, com apuntàvem a l'inici, les reformes dels Països Baixos i de Suècia són, de totes elles, les primeres, les més radicals (cadascuna en el seu extrem) i les més coherents amb la ideologia interna que les fonamenta.

3. LES REFORMES A SUÈCIA I ELS PAÏSOS BAIXOS

3.1 La *Sexköpslag* sueca (Llei de compra de serveis sexuals), que criminalitza la demanda de prostitució i deixa impune l'oferta, és producte del moviment feminista i de la seva particular forma d'entendre els aspectes vinculats amb la sexualitat masculina i femenina. Com a resultat d'un procés àmpliament democràtic (per la participació dels sectors més representatius de la societat), intenta respondre a les demandes de les dones que es senten amenaçades per l'existència de la prostitució, a la qual consideren una forma d'explotació del sexe femení, la perpetuació per excel·lència del patriarcat i de la violència estructural que li és inherent.

Per entendre aquest posicionament cal però ressenyar que la prostitució a Suècia és un fenomen social minoritari, amb una oferta, majoritàriament, en mans de persones estrangeres. Malgrat això, i que des de la sanció de la llei la seva expressió de carrer pràcticament ha desaparegut, es constata que noves formes de prostitució apareixen constantment, que hi ingressen més dones i que menys homes són condemnats per infracció a la *Sexköpslag*. Tot i que les estadístiques oficials són encara bastant imprecises, s'estima que a Suècia, en l'actualitat, pràcticament no hi ha prostitució de carrer (*Socialstyrelsen* 2003). L'any 2001 es va establir que a la ciutat d'Estocolm el nombre de prostitutes de carrer s'havia reduït, aproximadament, de tres-centes, l'any 1998, a cent; mentre que actualment s'estima que aquest nombre no supera les trenta i que es tracta, normalment, de prostitutes ocasionals. Paral·lelament, a la resta del país, es considera que el nombre de prostitutes de carrer ha disminuït d'una mitjana general de vint-i-cinc a trenta per ciutat capçalera de districte, al 1998, a una mitjana d'una a tres el 2002 (Maxim Institute 2003).

Això no significa que la prostitució a Suècia hagi desaparegut, sinó més aviat que l'escenari del carrer s'ha traslladat a l'interior d'algun hotel, restaurant, club nocturn o alguna casa particular.

El govern suec no ha publicat informes oficials sobre el nombre d'espais tancats on s'exerceix la prostitució, però una investigació realitzada el 1999, mitjançant el seguiment de l'oferta sexual per Internet, va constatar que d'uns tres mil espais amb contingut eròtic i pornogràfic, al voltant de trenta incloïen oferta de relacions sexuals, de les quals la majoria estaven a càrrec d'homes! (*Kännedom om prostitution* 1998-1999). Estimacions actuals consideren que aquesta oferta va en alça, inclosos ambdós sexes (Maxim Institute 2003).

Les fonts policials consultades van expressar que és molt difícil per a la policia actuar eficaçment en l'àmbit de la prostitució (així, Erikson, en entrevista personal). Argumenten que això es deu, bàsicament, a:

- a) *la vaguetat de la llei*: no queda clar el moment en el qual el delictes establert per la *Sexköpslag* es troba en grau d'imperfecta execució i és pràcticament impossible (si no vergonyós) actuar en els casos de consumació;
- b) *la clandestinitat*: la compra de sexe està castigada penalment i és molt difícil detectar els llocs on les prostitutes oferiran els seus serveis, ja que si volen mantenir la feina han de protegir els seus clients. Normalment, quan s'inicia un procediment és perquè s'ha rebut la denúncia d'algun veí, del propietari de l'immoble on es concerten les cites (generalment pisos de lloguer), o d'investigacions vinculades amb xarxes de tràfic de dones, situacions bastant inusuals;
- c) *la mobilitat del comerç*: tant per protegir-se elles mateixes (sobretot les immigrants sense visat de residència) com per protegir els seus clients, els llocs i les formes en les quals es fan les transaccions canvien permanentment. S'ha pogut establir que existeixen una mena de xarxes de contactes, mitjançant les quals els proxenetes o organitzadors del mercat sexual tracten amb els clients, acordant prèviament el moment i les circumstàncies de les trobades entre aquests i les prostitutes, que estan viatjant permanentment als seus llocs d'origen i a països veïns. També es concertarien trobades a l'exterior;
- d) *l'ús d'Internet i altres tecnologies per establir contactes*: tot i que s'estan estudiant possibles intervencions en la matèria, encara no hi ha un programa d'acció específica en aquest àmbit.

D'altra banda, les estadístiques judicials reflecteixen que ningú no ha anat a la presó en virtut de la *Sexköpslag*. En els pocs casos en què hi va haver condemnes (setanta-nou veredictes de culpabilitat sobre un total de dues-centes vuitanta-dues denúncies, des de gener de 1999 fins a l'abril de 2003), les penes aplicades han estat sempre de multa. La taula següent mostra la relació entre els casos denunciats i els que han rebut sentència condemnatòria, segons dades aportades pel Ministeri de Justícia suec, que recullen informació d'àmbit nacional.

Any	1999	2000	2001	2002	2003 (fins abril xifres preliminars)
Casos denunciats	94	92	86	110	110 (fins juliol 2003)
Demandes presentades	11	29	35	21	—
Processos judicials en tràmit	11	34	50	45	—
Demandes retirades	—	—	—	—	2
Ordre de pena (del fiscal)	5	7	23	24	—
Verdictes de culpabilitat	6	27	27	19	—

(Informe del Ministeri de Justícia de Suècia, 2003).

Actualment, el Govern suec està immers en una difícil campanya contra el tràfic de persones i intenta continuar desenvolupant, d'una banda, la seva política d'assistència social a les prostitutes i, d'una altra, els programes de sensibilització sobre la violència de gènere.

També intenta desenvolupar programes per la plena ocupació, no només dins del país, sinó també d'abast mundial, amb la creença que si la gent té opcions d'ocupació no es veurà forçada a entrar en la prostitució. En aquest sentit, l'any 2002 va donar un milió d'euros a l'OIT per combatre l'atur global i un altre milió a la comunitat econòmica dels països de l'Àfrica occidental, per a la seva aplicació en plans de lluita contra el tràfic de persones (comunicat de premsa del Ministeri d'Afers Externs de Suècia, del 3 de setembre de 2002).

3.2 L'històric tractament liberal de la política pública holandesa a fenòmens socials controvertits i la destacada lluita del feminisme i les prostitutes activistes, van dur, després de quinze anys d'intensos debats parlamentaris i socials, a l'aprovació, l'1 d'octubre del 2000, d'una reforma del Codi penal (el nou article 250a), que va abolir la prohibició de l'explotació del treball sexual voluntari, alhora que incrementava la penalitat dels actes d'explotació, proxenetisme i tràfic de persones per la prostitució forçada i la de menors de divuit anys. El memoràndum del projecte de llei que finalment va ser aprovat resumeix la filosofia en què es fonamenta: «per una perspectiva realista sense moralismes».

Els Països Baixos es convertiren així en el primer Estat que legalitza la prostitució (voluntària), paradigma per excel·lència del neoreglamentisme.

Un cop abolida la prohibició dels bordells, la regulació posterior com a servei sexual va passar a dependre, com qualsevol altre treball i/o local de negocis, d'un sistema de llicències municipals. Cada ajuntament és el responsable de la seva política en matèria de prostitució i pot impedir certes formes d'exercici amb una única limitació: no prohibir-la completament.

Els municipis han anat establint els requisits per a obtenir les llicències: de forma general, el nombre de bordells permesos, les àrees geogràfiques en les

quals s'han de situar, els requisits de seguretat, salubritat i condicions de treball dels locals, així com les mesures en relació amb la seva gestió. El seu compliment és controlat per un grup de treball municipal, que, si no és el cas, pot suposar eventualment el tancament del local per part de les autoritats locals.

Les mesures de salubritat comprenen tant les generals d'higiene dels diversos negocis, com altres de més específiques (higiene personal, l'entrega de preservatius, etc.); però una de les mesures més importants i que situa el model holandès dins del neoreglamentisme és la no-obligatorietat dels exàmens mèdics periòdics per a les prostitutes perquè s'entén que constituiria una vulneració de drets fonamentals i que és molt més efectiu l'ús de mesures profilàctiques. En aquest sentit s'han adoptat polítiques de protecció i promoció de la salut mitjançant la creació de centres mèdics en els *red light districts*, on les prostitutes i els clients poden acudir per sotmetre's a revisions.

Un altre dels requisits de les ordenances municipals es refereix al dret d'auto-determinació de les prostitutes, que estableixen que són elles únicament les que decidiran si fan o no un determinat servei.

En relació amb els altres drets laborals, la reforma suposa que les prostitutes han de gaudir dels mateixos drets que qualsevol treballador (pensió d'invalidesa, accés a les pensions, dret a un tracte just i igual en el treball, lliure d'explotació, estigmatització i discriminació, i el dret d'organitzar-se per protegir els seus interessos). Tot i això, el dret a rebre subsidi d'atur en cas d'abandonar la professió encara no està previst i, de moment, tan sols poden apuntar-se a l'oficina corresponent.

La prostitució de carrer també ha estat objecte de regulació, de forma que pràcticament totes les grans ciutats tenen una zona oficial on és permès treballar. El model consisteix en un carrer o àrea assignada on els inconvenients per a les zones residencials es minimitzen i on pot ser organitzat un raonable grau de seguretat. Les hores de negoci són generalment durant les tardes i nits, depenent de la localització, i durant tots els dies de l'any. A la zona es situa un espai on les treballadores i treballadors poden anar a menjar, beure o parlar i, periòdicament, hi assisteix un metge per fer consulta als qui així ho desitgin. Les proves de malalties de transmissió sexual són voluntàries. Al mateix lloc, s'habilita una zona assetjada on es pot realitzar el treball.

Davant totes aquestes regulacions, una de les associacions que d'ençà la dècada dels setanta lluita per millorar les condicions de les prostitutes, la Fundació Mr. A. de Graaf, ha remarcat com a efecte positiu el fet que el negoci del sexe s'ha tornat més obert, ha fet més perceptibles les condicions laborals en què es desenvolupa, permet un millor control dels propietaris dels bordells i dóna més mecanismes per a la persecució dels que pretenen encobrir negocis il·legals i les seves relacions amb les organitzacions criminals.

Altres estudis manifesten també que la legalització fa menys atractiu el negoci per al crim organitzat, ja que redueix els negocis il·legals de suport i control. Els treballadors del sexe tenen ara una normativa que els protegeix i que poden invocar. Per a la policia i la fiscalia és també una arma eficaç, ja que les prostitutes poden facilitar-los molta informació en relació amb l'esmentat tipus de criminalitat.

De Rode Draad (el fil vermell), el sindicat de prostitutes als Països Baixos,

detecten però un seguit d'insuficiències en l'efectivitat real de les mesures. D'acord amb els seus informes, ni el govern local ni el nacional no semblen tenir una única indicació del que han de fer i intenten obviar les seves responsabilitats respecte dels treballadors. La legalització de l'explotació de la prostitució voluntària no ha implicat la correlativa regulació del règim de treball en relació de dependència, per la qual cosa les seves condicions resten encara a mans dels propietaris dels bordells.

Els governs parteixen del fet que la legalitat del treball, com a premissa, implica que les treballadores i els treballadors del sexe puguin fer front als seus drets com els altres treballadors. Això reflecteix el desconeixement, com manifesta la Fundació Mr. A. de Graaf, que la normalitat d'altres ocupacions és centenària i els sindicats que els representen han tingut molt temps per defensar els seus drets. Això no succeeix en el cas del treball sexual: el seu sindicat específic, *De Rode Draad*, té una existència de només divuit anys i tan sols tres, des de la legalització de l'activitat. En aquest sentit reclamen que fins que la seva posició amb relació als propietaris i a la societat no sigui prou forta, és responsabilitat dels governants crear les oportunitats i les condicions perquè puguin emancipar-se, entenent que res d'això no serà possible sense un previ pronunciament legal.

Altres crítiques però, van en sentit contrari i manifesten la queixa d'empresaris amb molts anys al sector, que consideren que han estat inundats de normes sense sentit, que exigeixen grans renovacions i que poden arribar a obligar-los a tancar els negocis. D'altra banda, moltes treballadores critiquen que la teòrica ajuda de la llei només els ha suposat l'obligació de pagar impostos i moltes d'elles no es volen acollir a la regulació per por de perdre el seu anonimats, la qual cosa les empeny cap a l'exercici il·legal.

Un altre dels problemes fonamentals es refereix a la normalització de la prostitució i la integració de les prostitutes com a part acceptada de la societat holandesa. La normalització i la integració no es poden assolir simplement canviant la llei, perquè aquesta no fa res per disminuir el tabú i l'estigma associat a la professió. Aquest és un procés que necessita guies i estimulació dels governs locals i nacionals.

Així, tot i que el 74% de la societat holandesa expressa no tenir problemes amb la prostitució i que aquesta ha de ser tractada com qualsevol altra ocupació, la majoria de la població no vol ser associada amb la indústria que la rodeja. Això suposa, a la pràctica, que les que intenten millorar la seva situació com a empresàries tenen serioses dificultats per accedir a préstecs bancaris o simplement afiliar-se a assegurances de salut.

Un altre dels motius que va impulsar la modificació legal, i que és un dels que més preocupa el sindicat de prostitutes, és la situació de les prostitutes immigrants en establir-se que els propietaris perdran les seves llicències si contracten il·legals. Com en la majoria de països de la Unió Europea, els Països Baixos tanquen les seves fronteres als immigrants no comunitaris i, per això, queden també excloses les treballadores del sexe d'aquesta procedència. La lluita contra el tràfic de dones és una altra de les raons donades per la nova política. Però la realitat no va en aquest sentit i això planteja qüestions i problemàtiques interessants: què faran ara les immigrants sense permís de residència si no poden treballar als bor-

dells legals? Tornaran als seus països, aniran a un altre país o treballaran als bordells que no obeeixen les regles?

En aquestes condicions, un altre dels principals riscos de la legalització podria ser l'increment de l'economia submergida del sexe, amb la proliferació de negocis il·legals, on les immigrants treballin en les pitjors condicions.

Les noves possibilitats que la regulació ha ofert poden ser emprades per desenvolupar nous instruments per al control i la regulació de la indústria, però és discutible si són suficients per a una millora efectiva de la posició de les treballadores sexuals.

Estudis del 2003 estimen que hi ha unes vint-i-cinc mil prostitutes treballant als Països Baixos, de les quals, les dues terceres parts són estrangeres, especialment d'Amèrica llatina i de l'est i centre d'Europa (en aquest darrer cas, especialment d'Alemanya). Aproximadament, un 45% d'elles treballen en bordells i clubs, un 20% ho fan en la modalitat de *window prostitution* (s'exhibeixen en aparadors) i un 15% realitzen serveis d'acompanyament. La prostitució de carrer ocupa només un 5%. Del total de persones que treballen en la prostitució, només un 5% són homes. La immensa majoria no prenen drogues, s'estima que menys del 10% són addictes.

4. REFLEXIONS FINALS

A l'inici d'aquest estudi ens preguntàvem quin és o, en el seu cas, quin hauria de ser el rol de l'Estat respecte a la prostitució? I, en conseqüència, quins són o quines haurien de ser les polítiques públiques més adients en aquesta matèria?

Arribades a aquest punt, no estem segures de poder respondre clarament a aquestes preguntes. Una anàlisi en profunditat sobre el món de la prostitució ens mostra, en primer lloc, que aquest fenomen constitueix una unitat d'anàlisi difícil de delimitar i que la seva complexitat fa que no es puguin oferir respostes definitives.

Com va dir Bobbio, el llenguatge dels drets té la funció pràctica de donar força a les reivindicacions dels moviments que exigeixen, per a ells mateixos i per als altres, la satisfacció de noves necessitats materials i morals.

Durant el segle XX, quan les lluites pels drets dels treballadors donaren lloc a la incorporació dels anomenats drets socials a les constitucions, s'inicià una gradual ampliació de la ciutadania denominada política (el punt culminant del qual va ser, potser, el reconeixement del dret al vot femení). La participació dels ciutadans en els processos de reconeixement, reivindicació i protecció de tota classe de drets va anar adquirint cada cop més importància, fins al punt d'afirmar-se que, gràcies a aquesta intervenció, s'ha establert definitivament el règim de l'Estat democràtic de dret (com a mínim als països desenvolupats d'occident).

Les formes emergents d'intervenció estatal en matèria de polítiques per a la prostitució, constitueixen un clar exemple d'aquest avenç, però també ens diuen molt sobre el que queda per fer.

A Suècia, les polítiques públiques sobre la prostitució són producte del moviment feminista i de la seva particular manera d'entendre els aspectes vinculats

amb la sexualitat masculina i femenina. En aquest sentit, la *Sexköpslag* apareix com a resultat d'un procés àmpliament democràtic, en el qual varen participar els sectors més representatius de la societat.

Com hem pogut constatar, en aquest país la prostitució és un fenomen social minoritari, l'oferta del qual està, majoritàriament, en mans de persones estrangeres. I tot i que la prostitució de carrer ha desaparegut pràcticament, noves formes d'exercici apareixen constantment, més dones hi ingressen i menys homes són condemnats per infracció a la *Sexköpslag*. Significa això que els ciutadans suecs han desenvolupat més habilitat per defensar-se de la justícia o, contràriament, que la clandestinitat del comerç els garanteix certa impunitat? Si això fos així, la finalitat declarada de la norma —protegir les dones de l'explotació masculina— estaria contrariada i resultaria a més poc eficaç a l'hora de combatre el tràfic de persones.

Als Països Baixos, la legalització de la prostitució va aparèixer per la necessitat de resoldre els conflictes que s'hi relacionaven d'una manera pràctica. En aquest procés, el moviment a favor dels drets de les prostitutes ha tingut un rol molt important. Però aquesta resposta també planteja paradoxes.

Els tradicionals drets dels treballadors, inclosos el dret de vaga, la indemnització per acomiadament i el subsidi d'atur, tot i patir una profunda crisi, encara es reconeixen com les majors conquestes de la classe obrera. Els èxits de les treballadores i treballadors sexuals holandesos no poden entendre's en aquest sentit. La regulació dels seus drets laborals encara no s'ha plantejat aquestes qüestions i el mateix moviment sindical encapçala el qüestionament respecte si el treball sexual pot o ha d'ingressar en la categoria de treball en relació de dependència. No obstant això, l'absència d'aquest reconeixement, impedeix la contractació de persones estrangeres sense permís de treball i deixa en la il·legalitat un gran nombre de prostitutes.

Ambdós models marquen dues tendències irreconciliables:

- a) l'abolicionisme restringit o *neoprohibicionisme* i, amb ell, la criminalització del client (Suècia);
- b) el *neoreglamentisme* i, amb ell, la professionalització del mercat del sexe (Països Baixos).

Malgrat la polaritat ideològica que representen, tenen dos punts en comú:

- la preocupació per eliminar la prostitució de carrer
- el control del tràfic de persones

Els resultats analitzats en relació amb el primer supòsit donarien lloc a una valoració positiva de les polítiques implementades, però no es podria dir el mateix respecte del segon.

Tot i els esforços realitzats, el tràfic de persones per a la prostitució continua i la tendència va en augment. La situació europea està, en general, caracteritzada per un increment del tràfic de dones per a la prostitució. Ni la legalització d'aquesta activitat ni la seva prohibició (total o parcial) no semblen impedir-ho. Les políti-

ques relatives al tràfic de persones per a la prostitució pressuposen que aquesta sempre és forçada i, encara que en la majoria dels casos pugui ser-ho, és difícil afirmar que sempre succeeixi així. Moltes vegades, les dones reclutades per a la prostitució saben prèviament quina serà la seva destinació i, tanmateix, hi accedeixen voluntàriament. En aquests casos, el desafiament serà d'una banda continuar persuadint-les (mitjançant els programes d'advertiment i lluita contra la prostitució i el tràfic de persones) de la inconveniència de la seva decisió (d'acord amb la ideologia neoprohibicionista del sistema suec) i, d'una altra, dur a terme polítiques migratòries més pragmàtiques, que prevegin la contractació de prostitutes estrangeres i la possibilitat de concessió de permisos de treball i residència amb aquesta finalitat (en concordança amb el pragmatisme neoreglamentista).